

Okolnosti stradanja sedmorice članova Hercegovačke franjevačke provincije 14. veljače 1945. u Mostaru – prema sjećanju fra Gaudencija Ivančića*

PIŠE: DR. SC. FRA JOZO VASILJ

Poštovani fra Gaudencije! Mnogo je naše braće stradalo u vihoru prošlog rata. Oskudni su podaci o njihovom životu, radu i smrti. Smatramo veoma važnim da se za Arhiv Provincije napiše nešto više nego što imamo u našim šematizmima ili Nekrologiju Provincije.

Vas smo izabrali, budući da ste upućeni u metode znanstvenog – arhivskog rada, što ste osoba koja govori i nastupa nepristrano, a posebice što ste izravni svjedok predratnih, ratnih i poratnih zbivanja i pojedinosti koje se odnose na život, djelovanje i smrt naše subraće.

Naša su braća nastradala, pojedinačno ili skupno, u mnogim mjestima. Svjesni smo da nam nećete moći opisati pojedinosti vezane za svu našu subraću koji su nastradali. Obraćamo Vam se molbom da nam iznesete pojedinosti kojima ste Vi izravni svjedok ili ih posve pouzdano znate. Ukoliko u nešto niste sigurni to ne treba iznositi ili ako već dotaknete takve pojedinosti, izričito navedite da niste sigurni a da smatrate da je nešto tako i tako zbog ovih i ovih razloga.

Uvjereni smo da nam možete i hoćete mnogo toga pouzdanog reći o životu, radu, djelovanju, orijentaciji naših fratara koji su nastradali 14. veljače 1945. godine u Mostaru. Vi ste u to vrijeme živjeli i djelovali u mostarskom samostanu; predavali ste na Preparandiji.

E, ovako. Mi smo bili čitavu sedmicu dana u podrumu. Prenijeli smo bili i krevete u podrum radi sigurnosti od bombardiranja. Nakon sedmicu dana oni su došli prije zalaska sunca. Osvojen je Mostar. Oni su došli u samostan.

Mi smo bili u zbornici. Išli iz podruma i bili u zbornici. Naložili vatru i grijali se. U podrumu je bilo poprilično hladno, a i dodijalo nam sedmicu dana. Gvardijan fra Grgo Vasilj bio je kod peći i molio krunicu. Ostali smo potihom razgovarali i bili u Partizanske jedinice u Žovnici na putu prema Mostaru nekom iščekivanju. Zbornica je bila u prizemlju – tamo je danas jednim svojim dijelom smještena samostanska knjižnica.

Uto u zbornicu banu jedan oficir s vojnikom. Oficir upita: »Jeste li ovdje svi? Sigurno vas pola fali!« Provincijal pokojni fra Leo Petrović odgovori: »Otprilike – pola«. Oficir izdaje naredbu: »Svi ćete ovdje ostati do sutra«. Ne sjećam se je li to bilo 13. ili 14. veljače 1945., ali u svakom slučaju bilo je poslije podne prije zalaska sunca i bilo je dosta hladno.

Provincijal fra Leo se obraća oficiru: »Bi li to moglo biti malo drugačije?« »Kako to mislite?« – upita oficir. »Bili smo sedmicu dana u podrumu pa nam dodijalo. Možemo li malo izići na čisti zrak?« Oficir pristaje: »Dobro, neka bude tako!«

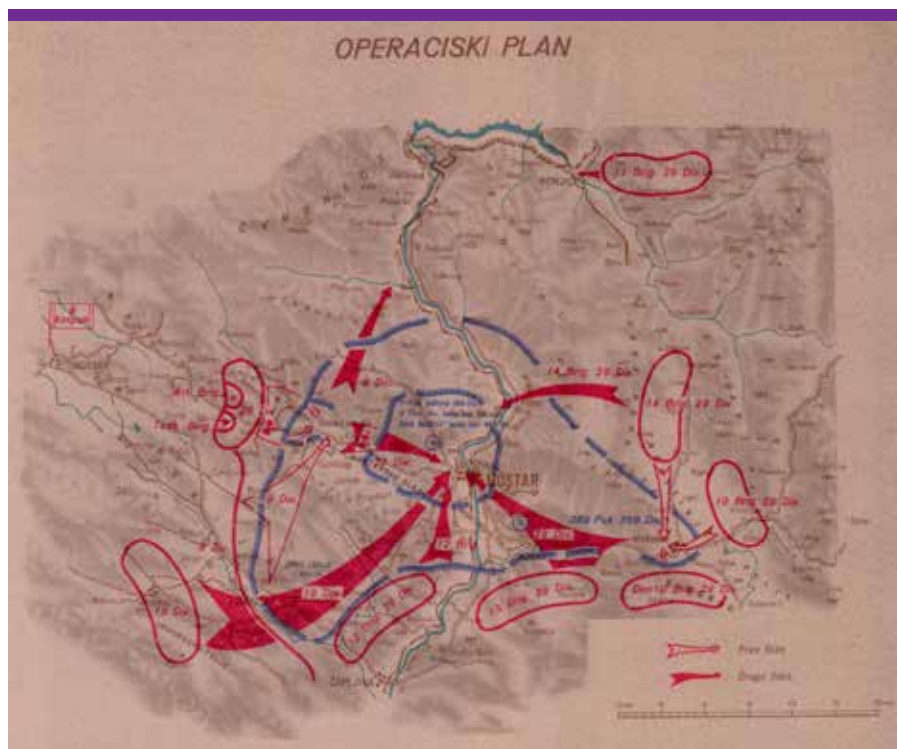
Onda nas je oficir sve popisao. Fra Leo je diktirao imena i prezimena. Kad je popis bio završen, oficir veli: »Sad osta-

* Tekst donosimo u izvorniku.

nite tu! Mi ćemo se vratiti u roku od dva sata.« Oficir je otišao, a s nama ostavio vojnika sa šmajserom. Vojnik je na nogama imao opanke tupih kljunova.

Nakon dva sata vraća se oficir u pratnji nekoliko vojnika i započne prozivku. Razvrstava jedne na jednu, a druge na drugu stranu. Bilo je vrijeme večere. Na jednu stranu prozvao ih je devetoricu i morali su tu ostati, a nama ostalima dopustio da pođemo na večeru u blagovaonicu, tj. dolje gdje je i sada blagovaonica. Ne sjećam se kojim je redom prozvao one koji su morali ostati. Bili su to: provincijal fra LEO PETROVIĆ, gvardijan fra GRGO VASILJ, fra JOZO BENCUN, fra RAFO PRUSINA, fra BERNARDIN SMOLJAN, fra KAŽIMIR BEBEK, fra NENAD PEHAR, fra ZLATKO SIVRIĆ i fra DARINKO BRKIĆ. Izvedeni su na hodnik. Nastao je razgovor između oficira i ovih fratarara. Čuo sam riječi oficira: »Vi ste pred nama bježali.« Pokojni fra Zlatko Sivrić veli: »Nismo bježali.« Izvadio je cedulju – propusnicu od OZN-e i pružio je oficiru. Bila je to propusnica i za fra Zlatka i fra Darinka Brkića da mogu ići u Ljubuški. »Pa ko vam je ovo dao?«, začudi se oficir. »Pa vidite čiji je potpis«, odgovara fra Zlatko. Propusnicu je izdao neki Zovko zvani »Čakan«. Oficir je dopustio da i njih dvojica: fra Zlatko i fra Darinko pođu s nama u blagovaonicu na večeru. Ostala sedmorica su zadržani s vojnicima – čuvarima, a oficir se s nama uputio dolje u blagovaonicu.

Prije večere smo se pomolili. Oficira smo kao gosta stavili na provincijalovo mjesto. Koliko se sjećam zvao se kao Popadić – Branko Popadić. Bili smo uzbuđeni, zabrinuti, potišteni. Za večeru je bio grah s kiselim kupusom. Ja sam posluživao. Sjećam se kao da je danas bilo oficirovih riječi: »Uh, što volim kiseli kupus.« Pitali smo ga što će biti s onom sedmoricom. Odgovorio je da se ništa ne plašimo, da će biti odvedeni samo na neko ispitivanje. Kad smo večerali, oficir je otišao gore i poslao vojnike – čuvare dolje na večeru. Sedmorici zadržanih

fratarara nije bilo dopušteno večerati. Sedam vojnika je došlo u blagovaonicu. Večerali su blizu rote. Ja sam ih posluživao. Čini mi se da je među njima bio i jedan oficir. Za vrijeme večere nije bilo razgovora. Sve je bilo nekako nabrzinu. Kad su večerali, vratili su se ponovno gore i odveli sedmoricu spomenutih fratarara nama u nepoznatom pravcu. Koliko smo kasnije doznali prema Starom Čekrku – prema Neretvi. Neki su govorili, da su bili – barem jedan dio – odvedeni prema Širokom Brijegu u što čisto sumnjam.

Sutradan smo pokojni fra Pavo Dragičević i ja otišli u Komandu mjesta. Ona je bila smještena u ulici (ne znam kako se zvala) gdje je Martin Suton imao svoju radnju. Uđemo fra Pavo i ja komandantu – čini mi se da je bio po činu kapetan. Fra Pavo veli: »Sinoć su odveli našu braću i ne znamo šta je s njima.« Fra Pavo njemu diktira imena i prezimena odvedenih, a on bilježi. Fra Pavo ga je zamolio da bi nam rekao ili nas izvijestio što je s njima, tj. sedmoricom odvedenih. Odgovor je bio: »Kad ja doznadem, javit ću vam.« Međutim, nikad nam nije javio. Kad smo odatle izišli, fra Pavo i ja smo

razgovarali koliko bi bilo uputno da ode-mo i u OZN-u i kažemo im što se dogodilo sinoć u našem samostanu. Zaključili smo da nema smisla ići, a iskreno govoriti malo smo se i bojali tamo poći – pa smo se vratili kući.

Nekoliko dana nakon toga neki su došli (mislim da su bili iz Rodoča) i rekli da je Neretva izbacila jednoga fratra na Bišću. Oni su ga i pokopali – blizu Nere-tve. Malo poslije toga dođe k meni, dok sam šetao iza crkve, ona – ne sjećam joj se imena – što je u nas radila u tiskari i knjižnici (prodavala je krunice i druge devocionalije) i veli: »Velečasni, Neretva je izbacila jednoga fratra – dolje ispod Starog mosta.« Ja joj velim: »Ovako: hajde molim te otiđi i vidi pa ako bude još tamo ti se vrati ili mi javi!« Međutim, ona se više nije vraćala. Šta je bilo i kako je bilo, ja nemam pojma.

Sad bismo prešli na drugi dio. Što biste mogli reći o nastradalim fratrima, tj. o njima kao redovnicima, o njihovu životu, radu, djelovanju, osobinama?

FRA LEO PETROVIĆ (nastradao u 62. godini života)

Izvanredan poglavar – provincijal. Prvi doktor naše Provincije, a mislim prvi uopće u Mostaru. Doktorirao je iz teologije. Pisao je mnogo, posebice o krstjanima – bogumilima. Ja sam, dok sam bio u zatvoru, dva puta pročitao njegovu knjigu s tom temom. On tvrdi da bogumili nisu bili dualisti, nego kršćani koji su vjerovali u Presveto Trojstvo, ali nije se to slagalo s Katoličkom Crkvom. Fra Pavo Dragičević, koji je također bio vrsni povjesničar, nije se s tim slagao.

Bio je izvanredan redovnik i svećenik. Izvrsno je propovijedao. Bio je predsjednik »Napretka«. Bio je vrlo cijenjen. Nije se bavio politikom, a u stranačkim opredjeljenjima više je naginjao bosansko-hercegovačkoj orijentaciji. Svojim životom i radom davao je drugima primjer.

FRA GRGO VASILJ (59 godina)

Gvardijan po drugi put. Bio je imenovan pokojni fra Dobroslav Šimović. Međutim, kako su ekonomske prilike bile teške, nije se osjećao spremnim za tu službu, pa su molili fra Grgu da dužnost gvardijana primi po drugi put i primio je.

Bio je dobar redovnik i svećenik. Službovao je u više mjesta. Bio je cijenjen i priznat.

FRA JOZO BENCUN (76 godina)

Starac – jubilarac. Dobričina prve klase! Bio je pun milosrđa. Volio je malo više popit, ali izvanredan i jednostavan redovnik i svećenik. Ja sam kao klerik išao k njemu u Izbično. Ostao mi je u vrlo lijepoj uspomeni.

FRA RAFO PRUSINA (61 godina)

Dobar – dobar je bio! Bio je glazbenik. Evo, don Aco Boras je napisao jedan članak o njemu. Divan je to članak. Gdje je god bio podigao je razinu crkvenog pučkog pjevanja, posebice u Gabeli i Roškom Polju.

FRA BERNARDIN SMOLJAN (61 godina)

Bio je profesor i meštar đaka. I meni je bio i profesor i meštar. Kad je bio gvardijan u mostarskom samostanu, bio sam mu vikar.

Dobar redovnik i svećenik. Isticao se

organizatorskim sposobnostima. Dobro je propovijedao, govorio je više stranih jezika, volio je disciplinu. Davao primjer i tražio disciplinu.

FRA KAŽIMIR BEBEK (44 godine)

Mlađi od mene. Dobar svećenik i redovnik: prirodan i jednostavan kao i fra Milivoj Bebek. Svatko ga je volio.

FRA NENAD PEHAR (35 godina).

Savršen redovnik, svećenik i profesor. Mlad i vrlo sposoban. Bio počeo predavati na Širokom Brijegu.

Ova sedmorica naše braće koji su bili odvedeni i pogubljeni vjerojatno su slutili da im se približava kraj života – ovozemnog života. Jesu li oni – prema Vašem mišljenju – bili duhovno pravni na smrt?

Duboko sam uvjeren da su bili duhovno pripravnici! Čim smo bili razdvojeni u zbornici, moglo se naslutiti da neće biti dobro. Bili su dobri redovnici i svećenici i mislim da su život završili mučeničkom smrću. Pokojni fra Leo provincijal je uoči bježanja iz Mostara rekao: »Braćo moja, ja vam neću ništa govoriti – naređivati, a vi znate što ja činim – ostajem!«

Fra Gaudencije, što biste rekli ukratko o ovoj našoj braći koji su nastradali u Mostaru i uopće u vihoru prošlog rata? Što oni predstavljaju našoj redovničkoj zajednici, Crkvi katoličkoj, vjernom puku? Možda sugeriram odgovor, ali iskreno pitam: jesu li nam oni teret ili blago?

Ma kakav teret čovječe Božji! Oni su naše blago koje se ne može procijeniti!

Slušajte sad što ću Vam ispričati!

U proljeće 1945. godine javljaju fratri sa Širokog Brijega: otidite na OZN-u pa upitajte možemo li prenijeti pobijene fratre iz skloništa na Širokom Brijegu u groblje Mekovac. Mislim da su to javili – pitali fra Didak Burić i fra Mirko Ćosić koji su tada bili na Širokom Brijegu.

Fra Bonicije Rupčić i ja odemo najprije u Oblasni odbor dr. Cvitanu Spuževiću koji je bio veliki prijatelj provincijala fra

Leona Petrovića. On je bio potpredsjednik Oblasnog odbora. Odemo k njemu i razložimo zašto smo došli. Cvitan nam odgovori: »Pa naravno da možete.« Međutim, sjeti se Čede Kapor, zvanog »Španac« koji je bio sekretar – on je biva jači po položaju. »Trebamo poći k Čedi«, reče Cvitan. I odemo fra Bonicije, Cvitan Spužević i ja Čedi Kaporu.

Čedo nas lijepo primio. Sjednemo u fotelje, a Cvitan će Čedi: »Evo, zašto su ovi došli: mole da bi prenijeli kosti fratara na Širokom Brijegu.« Čedo odmah glatko: »Ne i ne! Borbe se još vode na Ivan-planini. Kad bismo mi dozvolili da fratre prenose, narod bi se okupio i to bi bila manifestacija za fratre a demonstracija protiv nas. Ne, ne možemo to još dozvoliti. Mi ćemo naložiti našim vlastima na Lištici da urade što treba.« Onda su naložili da se sklonište zatvori i da narod ne može više ulaziti.

Onda je počeo razgovor jesu li fratri na Širokom Brijegu pucali. »Slušajte samo ovo«, kažem ja Čedi Kaporu, »uzmimo da su pucali, a Vi znate što to znači "uzmimo"; tj. oni nisu pucali, ali uzmimo da su pucali. Zašto je onda u skloništu nađen ubijen na primjer fra Marko Barbarić, koji je ležao bolestan i ima osamdeset (80) godina? Kud će on u sklonište, ako su fratri pucali!?« Čedo Kapor na tu moju izjavu ni jedne jedine riječi. A Cvitan Spužević, kao da sad gledam, gurne Čedu u koljeno i veli: »Čedo, ubili su moga najboljeg prijatelja! Prije nego sam stigao u Mostar ubili su provincijala dr. fra Leona Petrovića – moga najboljega prijatelja!« Čedo ni jedne jedine riječi na to. Dakle, kao pošten čovjek priznaje da nije dobro što su fratri pobijeni!

A kad su mene zatvorili često su mi postavljali pitanje: »Jesu li fratri na Širokom Brijegu pucali na partizane?« Ja nisam mogao reći da jesu, kad nisu!

Hvala Vam najljepša za ovaj Vaš iskreni iskaz koji ide u Arhiv naše Provincije!

Na Humcu, 18. veljače 1988. ✍

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
STRATIŠTA	14
GLAS O MUČENIŠTVU	17
GLAS O ZNAKOVIMA	28
NATJEČAJ	40
POVIJESNE OKOLNOSTI	43
PODLISTAK	46

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«, XIX., 1 (35), Široki Brijeg, siječanj – lipanj, 2026.
Broj zaključen 31. prosinca 2026.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
4 KM; 2 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (\$ POŠTARINOM):
BiH 10 KM; HR i EU 11 EUR; CH 11 CHF;
SAD 16 USD; Canada 17 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIC

Dragi čitatelji!

Živimo u vremenima kada nam umjesto uzora pred oči stavljaju razne zvijezde i zvjezdice ili, blago rečeno, potrošnu robu, besprizornike. Naravno, omotano je to u šaren omot kako bismo lakše progutali. Očito nas smatraju nedoraslom djecom koju se time može zavesti.

No, onaj tko drži do sebe, ne će progutati tu udicu. Jasno mu je kako takva hrana za dušu nije dobra, kao što ni za tijelo nije dobra umjetna hrana. Umjesto toga i za dušu i za tijelo tražit će onu pravu hranu.

Vicepostulatura pobijenih hercegovačkih franjevaca odavno je poslala tim putem. Naslonila se na sve one koji su prije govorili o svemu tome i ustrajno poslala dalje. Danas smo na točki da je 50 od njih 66 proglašeno slugama Božjim. Crkva ih je prepoznala nepatvorenim primjerima za nasljedovanje ili za našu duhovnu i duševnu hranu. Zasjat će oni u budućnosti još jače, jer nastavljamo osvjetljivati njihov život i rad, snagu njihova mučeništva. To čisti i našu svijest te nas čini otpornijima na krive korake u životu.

Naravno, ne zaboravljamo ni onih preostalih 16. I dalje za njih tražimo svjedočenja i dokumente kako bi i oni što prije postali slugama Božjim te nastavili ići prema oltaru. Uvjereni smo da su to zaslužili, ali zbog okolnosti njihova ubojstva još ne uspijevamo prikupiti dovoljne dokaze za njihovo mučeništvo.

Pred vratima nam je i objelodanjivanje službene molitve za uzdignuće na oltar slugu Božjih hercegovačkih franjevaca te za njihov zagovor pred Bogom glede neke naše potrebe. Nadam se da će do sljedećega broja ovoga našega glasila to već biti urađeno. Baš se radujem tome trenutku. Zaslužili su da se i službene molitve, a ne samo one naše osobne, sliju njima u čast.

Uvjeren sam da će sve ovo biti na korist našem narodu i svima onima koji će prepoznati da su sluge Božje ubijeni hercegovački franjevci dostojni nasljedovanja. A i te kako nam je u ova vremena potrebna jasnoća naših pogleda.

Znam, ponovio sam određene misli iz prošloga uvodnika. Želim da nam se usjeku u pamet te da zajednički nastavimo naprijed. Bog će nam zacijelo u tome pomoći.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca